

Budai Főár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2024. február * 5784. Svát-Adár 7. * XXVI. évfolyam 1. szám

A siker maga az ember

Dr. Verő Tamás:
A siker maga az ember
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
Dr. Nógrádi Péter:
„Hitünkben, lelkünkben...”
3. oldal

Sámuel Péter:
Séták és merengések
4-5. oldal

Kovács Gábor:
Zsidók Afrikában
6-7. oldal

Emlékfonalakkból szövődő közösség
8-9. oldal

Lefkovics Péter:
Bó, avagy a szabadság
9-10. oldal

Gáza nem Auschwitz!
10. oldal

A Micve Klub programajánlója
11. oldal

A Micve klub februári programja
12. oldal

Vannak sikeres emberek, sikeres vezetők, sikeresen tevékenykedő emberek és sikeresen vezető emberek. Nem pontosan fedi le a cím mindazt, amiről írni szeretnék. A *Tórában*, Mózes első könyvének végéhez érünk, és eddig találoztunk az első emberrel, Ádámmal, és az első tudatos egyistenhívő emberrel, Ábrahámmal. Neki már a nevében ott szerepel, hogy *Avi rám*, azaz a sokaság atyja, sokaknak apja, vezetője. Az Örökkévaló a nevével már egy plusz támogatást adott ahhoz, hogy ő legyen a zsidó nép első embere, első ősapja. Azután találkoztunk *Izsákkal*, aki még édesapja, sőt az Örökkévaló próbatételét is - *Jichák* megköltözése - Ábrahám elsőszülött gyermekének feláldozására is hajlandó lett volna. *Kánaán* orszagából nem lépett ki, és idős apja egyetlen gyermekeként ő egy kapocs volt a harmadik ősapához. Gyermekei már harcoltak egymással, önmagukkal, környezetükkel.

Visszafogottabb életet élt, mint az apja és mint a fia, de nélkülözhetetlen a szerepe a láncolatban, személye pedig példa lehet mindenki számára. Sok-sok ilyen embert ismerünk, akiknek nem az a fontos, hogy ők legyenek a középpontban, hogy ők irányítsanak, de ez a fajta lét is jelen van, és ez is fontos, nélkülözhetetlen.

A harmadik ősapja *Jákok*, *Ézsau* testvére is bemutat egyfajta vezetői viselkedésmódot. Míg testvére a harcosság jelképe, a természet vadságát hordozta magában, ő inkább a szelidség, a furfangosság, a türelem mintapéldánya, és így is bánt másokkal. Egészen addig, amíg álmában harcolt egy emberrel/angyallal és akit csak áldás ellenében engedett el reggelig tartó tusakodás után, ekkor kapta az *Izrael* nevet.

Olvasunk a zsidó nép 12 törzséről, melyek vezetői gyermekei voltak a harmadik ősapáknak. A láncolat itt sem szakad meg, de látjuk már a neveikben hordozott különbségeket. Mindegyikük más és más módon irányította törzseiknek tagjait, családjaikat, nemzetségeiket.

József története során látjuk a rabszolgaság idején Mózeset kiemelkedni a vízből és a többségi társadalmukból. Szerényen, és több alkalommal (kishitűségből talán), saját hiányosságait tisztán látva, testvérei-

től segítséget kérve (fontos, hogy tudjunk kérni, de olyan valakitől, aki erre rátermett) a zsidó nép vezetőjévé vált. A történetben itt tartunk, a második könyvet olvasva, már több vezetővel találkozunk (kik közül Mózes kiemelkedik) és látjuk, hogy mindegyikük más és más. Van, aki öntörvényű, van, aki demokratikus, van, aki saját magát helyezi előtérbe, van, aki visszahúzódik, van, aki túlzott elhivatottsággal, nem túl szimpatikusan nélkülözhetetlennek gondolja magát (persze rá is szükség van), és van, aki ennek a szöges ellentéte.

Ha a vezetők ennyire mások, és ennyire különbözőek, akkor a nép tagjainál is ez megengedett. Mennyire így van ez a mai zsidó nép soraiban, és mennyire így van ez a magyarországi zsidó közéletben, a vallási- és világi vezetőink sorában, és a valóságos és vallástalan magyar zsidók között!

Mindenkire szükség van, és mindenki, aki olvassa ezeket a sorokat, érezze, hogy szerepe van, és sikeressé válhat/válik akkor is, ha közel van a mindennapokban a zsidósághoz, és akkor is, ha kevésbé. Persze a még sikeresebb létért jó lenne, ha mindenki még szorosabban kötődne, tenne és élne a zsidósággal, de a vezetőknek tudniuk kell, hogy ők a példák! Követjük/követik a példájukat, ezáltal magunkat is belehelyezzük egy szelencébe.

A láncolatnak folytatódnia kell, és ehhez mindenkinek sok sikert kívánok! Minden egyes embernek szerepe van a zsidó nép soraiban, mint ahogy ősapáinknak és Mózesnek is. Sok erőt és kitartást ebben az embert próbáló időszakban!

*Dr. Verő Tamás
főbbíró*

✧ Imaidők ✧

2024. év februári imarendje - 5784. Svát-Ádár I.

Február	01.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	Svát	22.
	02.	18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.28)		23.
	03.	10.00	szombat	Ünnepi ima - JITRO (Hávdálál: 17.35)		24.
	05.	07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		26.
	08.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		29.
	09.	18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.39)		30.
	10.	10.00	szombat	Ünnepi ima - MISPÁTÍM (Hávdálál: 17.46)	Ádár I.	01.
	12.	07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		03.
	15.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		06.
	16.	18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.50)		07.
	17.	10.00	szombat	Ünnepi ima - TRUMÁ (Hávdálál: 17.56)		08.
	19.	07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		10.
	22.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		13.
	23.	18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 17.00)		14.
	24.	10.00	szombat	Ünnepi ima - TECÁVE (Hávdálál: 18.06)		15.
	26.	07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		17.
	29.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		20.
Március	01.	18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 17.11)		21.
	02.	10.00	szombat	Ünnepi ima - KI TISZÁ (Hávdálál: 18.16)		22.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5784. év Svát-Ádár I. (február) havában

Blau Béláné	Február 11.	Kovács Jenő	Február 26.
Bloch Gyuláné	Február 07.	Kovács Jenőné	Február 25.
Bloch Gyula	Február 09.	Königh Jenő	Február 03.
Bognár Jánosné	Február 04.	Krell Sándorné	Február 17.
Brüll Rózsa	Február 24.	Práger Károly	Február 23.
Dán József	Február 28.	Radó István	Február 06.
Dr. Hermann Róbert	Február 28.	Ravits Pálné	Február 06.
Dr. Radnai Tamás	Február 13.	Revisnyei Csabáné	Február 23.
Fleischer Kálmán	Február 03.	Sárosi (Silber) Andrásné	Február 08.
Gabika	Február 18.	Sárosi Silber György	Február 17.
Gutlerner Chil	Február 21.	Weisz Tibor	Február 08.

A Nyitott Baráti Kör aktuális programjai

Február 14-én a Kiscelli Múzeumba megyünk, ahol részt veszünk a „Kastélytúrán”. Idegenvezetőnk bemutatja az épületet és a kastély történetével ismerkedhetünk meg. Utána ki-ki megnézheti érdeklődésének megfelelően bármelyik kiállítást. Pl. a „Divat és város” vagy a „Budapesti épületsorsok” című kiállításokat. Maximális létszám 25 fő.

Márciusban kétnapos autóbusszos kirándulás Nagyváradra az ottani hitközség közreműködésével. Bérelt busszal utazunk Nagyváradra, ahol ellátogatunk a hitközség vezetőjével a zsinagógákba. Szállásunk a városban lesz. Másnap délelőtt a gyönyörű szecessziós Nagyváradon teszünk sétát idegenvezetővel. Ebéd után indulunk vissza Budapestre.

Maximális létszám 20 fő. A program Nógrádi Gergely főkantort segítségével valósul meg.

A részletekről érdeklődni és a programokra jelentkezni a frankelkozosseg@

Háztáji Hírek

gmail.com címen lehet.

Heksch Éva és Imre

Frankelosok a Dohány utcai Zsinagógában

Csapatunk a Dohány utcai Zsinagógába lá-

togatott, ahol Barna Ildikó izgalmas vezetését hallgattuk meg. Utána a templomkeretet, a gettó sírokat és a holokauszt emlékfát néztük meg Ildikóval. Ezután a Zsidó Múzeum megtekintése következett, itt már Bánfalvi-Orosz Eszter volt az idegenvezetőnk, aki sok érdekes információt, továbbá történetet mesélt nekünk.

Tartalmas, érdekes délelőtt volt! Köszönet érte a két idegenvezetőnek, és a Mazsihisznek! Köszönjük a résztvevőknek, hogy velünk voltak!

Dr. Nógrádi Péter:

„Hitünkben, lelkünkben egyek vagyunk”

- A Makkabeusok a hitükért és szabadságért vívtak győzedelmes harcot a pogány kultúra fenyegetése közepette. Most más barbár formában jelenik meg az ellenség. Cáhál Izrael a békéjét, biztonságát támadó legnagyobb fenyegetéssel vette fel a harcot. Várjuk a Hanuka csodáját! - írja ünnepi köszöntőjében dr. Nógrádi Péter, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) új alelnöke.

Kedves hittestvéreim!

Először fordulok hozzátok a Mazsihisz alelnökeként, és az első szavam az, hogy köszönöm. Köszönetem fejezem ki azoknak, akik a decemberi közgyűlésen bizalmat szavaztak nekem, és remélem, hogy azokat, akik nem rám szavaztak, az alelnöki munkám meg fogja győzni arról, hogy közösségünket szeretettel és odaadással szolgálom.

Ahogy azt a közgyűlési megszólalásomban elmondtam: nem megosztó, hanem együttműködő alelnök akarok lenni. Ennek érdekében rögtön a megválasztásomat követő napon megkerestem dr. Grósz Andor elnököt azzal kapcsolatban, hogy mely üggekben tudnék közreműködni a Mazsihisz munkájában; ugyanígy haladéktalanul megkerestem Mester Tamás BZSH-elnö-

köt, a Mazsihisz másik alelnökét, aki szintén késznek mutatkozott a találkozásra december 19-én.

Ígérem mindannyiótoknak, hogy a rám bízott feladatokat legjobb tudásom szerint, zsidó szívvel és maximális szakmaisággal fogom ellátni.

Dr. Nógrádi Péter

Kedves hittestvéreim!

Izrael és a Galut között csak földrajzi értelemben van távolság. Hitünkben, lelkünkben egyek vagyunk, aggódunk és imádkozunk az Izraelben élőkért. Mindannyiunknak rokonai, barátai élnek ott. Vanak közöttük, akik csodával határos módon menekültek meg a barbár vérengzésből október 7-én, mások most Gázában teljesítenek katonai szolgálatot. A terroristák még mindig száznál több embert, köztük gyere-

keket és nőket tartanak fogva, akiknek a szenvedéseit és reményvesztettségét elképzelni sem tudjuk. Amíg valamennyi tűsz ki nem szabadul a fogságából és nem tér haza, úgy érezzük, mintha valamelyik családtagunk is közöttük volna.

„Jes Dáján vejes din: van egy bíró és Ő fog ítéletet hozni.” Az Örökkévaló a tetteik szerint fogja megbüntetni a terroristákat és a támogatóikat.

A Makkabeusok a hitükért és szabadságért vívtak győzedelmes harcot a pogány kultúra fenyegetése közepette. Most más barbár formában jelenik meg az ellenség. Cáhál Izrael a békéjét, biztonságát támadó legnagyobb fenyegetéssel vette fel a harcot. Várjuk a Hanuka csodáját! Azt kívánjuk, hogy mihamarabb térjenek haza az elrabolt és fogságban tartott tűszok Izraelbe, a Makkabeusok hősiességével harcoló izraeli katonák győzelmével véget érjen a háború!

Az ideai hanukát nem tudjuk úgy ünnepelni, ahogyan eddig: nem tudunk a családkörében felhőtlenül örülni, az elkövetkezendő napok nem a zavartalan ünneplésről, a trendeli pörgő játékaról szólnak. De soha ne feledjük, hogy „Ám echad - lev echad! Egy nép - egy szív!”.

#BringThemHome

Forrás: mazsihisz.hu

Séták és merengések Robert Walser meglepetéskönyve

Végre megérkezett Robert Walser *Mikrogrammok* című gyűjteménye (*Napkút kiadó, 2022, fordította: Báthori Csaba*) a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba*, úgy másfél évvel a megjelenés után. Elő sem kellett jegyezzem, hogy első kölcsönzője lehessen az egyetlen példánynak, ami már önmagában is sokat árul el a magas irodalom jelenlegi helyzetéről hazánkban. Bár a hatkötetes német összesnek a magyar kiadás csak a töredéke, azért így is takaros kötet ez, amit a jelenlegi helyzetben hétről hétre jobban kell megbecsülnünk.

Ugyanez a kiadó, mely Robert Walser válogatott műveinek sorozatából az előző öt(!) kötetet is jegyezte, most három darab török szépirodalmi mű megjelentetésével rukkolt elő (amikor e sorokat írom, még kettő van előkészületben). Szóval a keletre történő nyitás nemcsak politikai lózung, (kockázatosnak tűnő) gazdasági kísérlet, de a kultúrában is jelen van immár. Mindez akkor, amikor fordításirodalmunk még mindig olyan alapvető európai hiányokkal bír, mint *André Gide Naplója*, *Hermann Broch* híres történet-füzére, a *Büntelenek* (*Die Schuldlosen*), vagy az annyira lélekhez szóló, galíciai szülőföldjéről hozott történet, a *Leviatán* szerzőjének, *Joseph Rothnak Hotel Savoy* című regénye.

Titkosírás titok nélkül

Robert Walser *Mikrogramm*jainak keletkezési körülményei nem mindennapiak. Az író 1924 és 1933 között saját maga által kitalált, mások számára olvashatatlan „titkosírással”, egészen apró betűkkel vetette papírra szépen sorjázó, érzékeny észrevételeit, elmélkedéseit, merengéseit, meditálásait, melyekből végül egy jelentős alkotói korszak született. Az írások kibogozásához a kutatók évtizedekig nem találták a megfejtés kulcsát, de ahogy ez lenni szokott – mint a mi *Gárdonyi* esetében is –, végül sikerrel jártak, így téve teljessé e jelentős, de balsorsú író életművét a szerencsés utókor számára.

Amikor Walser 1933-ban másodszor is elmeegógyintézetbe került, sajnos végleg felhagyott az írással, bár élt még huszonhárom évet, így a *Mikrogrammok* írói hatyúdálává lettek. Hála az elmúlt két-három évtized kiadói politikájának és irodalmi filológiájának, életműve mára teljesen átlátható. Már nemcsak a modern svájci irodalom gyöngyszeme vagy a német nyelvű irodalmak jelese, de immáron európai klasszikus is.

Svájci mivolta egyébként nemcsak a hegyek jelenlétében nyilvánul meg, de a francia kultúra természetes „vele-valóságában” is. Több alkalommal is legnagyobb irodalmi élményei között, szinte áhítattal említi a XIX. század francia jeleseit; *Stendalt*, *Balzacot*, *Flaubert-t* és *Verlaine-t*. A *Mikrogrammok*nak helvét sajátossága az is, hogy nem szűrődik be a vesztt világháború utáni németországi állapotok „zaja”, a *Weimari Köztársaság* politikai, gazdasági és pszichés megbillenése, felfordulása. Ezt a történelmi periódust *Erich Kästner* korábban *Fabian*, most, hogy nemrégiben az őseredeti változat magyarul is megjelent, *Ebek harmincadja* című remek regénye ábrázolja hitelesen (*Trend kiadó, 2023, fordította: Győri László*).

Robert Walser

Regények és cikkek szakmányban

Walser szorgalmas, sokat dolgozó alkotó volt. Írt ugyan egy egészen sajátos (élet)filozófiájú kamaszregényt naplóformában (*Jakob von Gunten*), melyben az alárendeltség édességét hirdette abból a megfontolásból, hogy az a felelősség-vállalás és számonkérhetőség alól is felment, miközben az ember megőrizheti önmagát, és ebből következően ez egyfajta, az alávetettséget ellensúlyozni képes függetlenséget is ad. Hogy ezzel a nézettel valaki egyért-e vagy sem, ez habitus és alkat kérdése, de igazságtartalma feltétlenül van.

De Robert Walser sem jövedelmét, sem már életében elnyert írói rangját nem ennek a két, még a berlini korszakában született kamaszregényének (a már említettnek és *A Tanner testvéreknek*) köszönheti, hanem a rangos lapokban megjelent, olykor kisebb kötetekbe is gyűjtött, nagyszámú kisprózá-

jának, tárcanovelláinak.

Ezek a prózai szösszenetek ma reneszánszukat élik, nagy példányszámban fogynak, sok nyelvre lefordítják őket, így magyarra is (*Robert Walser: A séta, Válogatott prózai írások, Magvető kiadó, 1999, fordította: Halasi Zoltán*). Önmagáért beszél viszont, hogy Walser a hírlapírói tevékenységének darabjait (ön)ironikus felhanggal „*Prosastückli*”-knek, prózaszilánkoknak, máshol prózafirkáknak nevezi, önmagát pedig prózai szövegszállítónak (248. és 213. o.).

És ahogy az ilyen megkésett felfedezésnél ez lenni szokott, a megbecsülés ingája kicsit túl is lendül, hogy aztán egy bizonyos idő és izgalom elmúltával végleges helyére kerülhessen a kánonban. De a *Mikrogrammok* néhány részlete az olvasót gyorsan meggyőzi; itt nem egy túllihegett sikerről van szó, mert azonnal kicsillan belőlük egy fontos fejlődési periódus ígérete, ígérete, elég itt a sok közül a kötet egyik jellegzetes Walser-varázsára, a *Vannak emberek, akik zokon veszik, ha ezt és ezt a nőt szeretjük, és nem egy másikat* című írására utalnunk (66-75. o.).

Magányos hegyi séták

A *Mikrogrammok* az élet apróságairól, a hétköznapiak rezdüléseiről, képzelgéseiről, az embert körbevevő jelenségek megragadásáról, értelmezéséről, átéléséről, tudatosulásáról szólnak, melyekben olykor szerephez jut a szerző szatirikus és értekező énje is. Hasonlóan a már korábban publikált „kenyérkereseti cikkeihez”, az amolyan kávéházi olvasnivalónak szánt kis impresszionista irodalmi műalkotásaihoz, melyek gyakori sétái közben, társas vagy magányos magányaiban születtek.

És mégis, a *Mikrogrammok* a műfaji azonosság ellenére valahogy egészen mások! Talán azért, mert ezeket a darabokat a szerző – ha tetszik –, sajátos öncélússal „befelé” írta, alighanem abban a reményben, hogy az utókor úgysem tudja majd extravagáns külalakú írásmódját kibogozni.

Robert Walser – mint oly sok író – bizonyos tekintetben okvetlenül exhibicionista szerző, akinek énje viszont paradox módon nem a közlésre szánt próza-darabjaiban mutatkozik meg igazán. A *Mikrogrammok* hangja, intonációja, gondolat- és mondatvezetése természetesebb és személyesebb, hatásuk titka leginkább abban érhető tetten, hogy ezekben sokkal kitárulkozóbb, önfel-

fedőbb, mint a lapokban már megjelent korábbi írásaiban. Érdekes lélektani helyzet, hogy a gyakorlott és sokat publikáló szerzőről itt derül ki; akkor a legoldottabb (nem okvetlenül a legőszintébb!), amikor saját magának ír.

Ez a sajátos alkotói alkat és lelkiállapot teszi a Mikrogrammokat szemérmesen felzabadtá, éretté, idő és tapasztalat érlelte artisztikus irodalmi párlattá, melyekben egy fölösleges mellékmondat vagy kitérő sincs. E tárcanovellák voltaképp Walser írásművészetének aszúi, amelyek egyik leg szebbikéből idézünk is (*Tapintatlan, igen, vesztettül orcátlan voltam, úgy viselkedtem, 79-80. o.*):

Az író sétára készen

„Ha valami szép, attól még létezhet sok egyéb szép. Akad olyan kebel, amelyik csak „egyetlen kincset” szállásol el, rejt és ringat. Na ja, azért is él és uralkodik az a „kincs” pont egy ilyen kebelben. Szerelmemmel, azaz „ébremlétemmel”, én, vásott gyermek, jótékony szakadtsággal szívesen át-átlépek további más terekbe, és azt hiszem, a legkülönösebb viszonyokba is átmerészkedem. Persze, amit itt mondok, máris túl szépen mered rám. Mindenesetre azok közé tartozom, akiket egyetlen élmény varázsa nem gátol meg további-távolabbi tapasztalattól, sőt épp ezzel érzik azt: nem elzsibbadtak, hanem ellenkezőleg, megkönnyebbültek, megtisztultak, teher esett le a vállukról. Ha valakit jelentős ajándékkal illetünk, az minket erősít meg. Kevesebb szépség megszépíti önmagát, miközben a szépség szépsége megfogyatkozik. Én a szerénységet egyáltalán nem tartom mindig szerénynek. Úgy emlékszem, sokszor elteliünk éppen akkor, amikor kiterjesztjük vágyainkat. A lemondás szabadságot ad. A birtoka minden birtokost megbéklyóz. Ha futni hagysz valamit, nem szab meg többé szá-

modra semmit. Akit magamhoz láncolok, arra nem kell már figyelmem. Akit enyémnek nevezek, övének nevez. Ennek van előnye és hátránya. Tőlünk függ, gazdagít-e vagy szegényít bennünket. A nyereségben lappanghat veszteség, a veszteséghez kapcsolódhat nyereség. Ha nem szállna le a nap, hogyan kelhetne föl? Emelkedésünk süllyedésünktől függ. Furcsa örvény az emberek ítélkezése. Hogy nem félnek a boldogoktól, és nem irigylik azokat, akik sírnak.”

Kötetnyi vers

Walser verseskötényét (*Kert a világ, Versek 1909, Napkút kiadó, 2015, fordította: Báthori Csaba*) ismerők örömmel fedezhetnek fel a Mikrogrammok magyar kiadásában is egy szinte kötetnyi költeményt. Vagyis: szó sincs róla, hogy Walser felhagyott volna a versírással! Jónéhány közülük, például az alább idézett csoda-szonett (111. o.), megerősíti olvasóját abban, hogy a lírához is rendkívüli tehetség volt.

Ez a fenyő, mily ünnepien áll

*Ez a fenyő, mily ünnepien áll,
mily fenség, ahogy ágai lecsüngnek,
mókára talán sose kapna kedvet,
s nem tőle tudjuk, miért szenved s mije fáj.*

*Kínunkban minket valami elér,
s tárgyunkról már-már készen énekelnénk,
de ő, a fenyő nem ringatja elménk,
őt nem fújja fel hiú szenvedély.*

*Fegyelmezett zöld az ő szép ruhája,
gúnyolódni nem tudna tisztasága,
vacog, mint a jég, izzik, mint a katlan.*

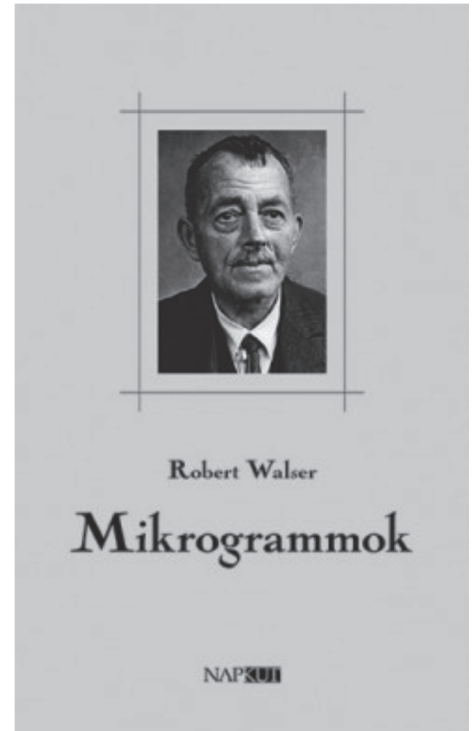
*Csak magára számíthat szakadatlan,
a sürgősséget megtöri a bajban,
ha még felizzva vígyáz is magára.*

A mai kor írója

A Mikrogrammok a maguk sajátos sorával olyan alkotások, melyek Walser egész életművének újragondolására készítetnek, és bizony, akár tetszik, akár nem, a korábban publikált, joggal ünnepeelt kisprózákat is háttérbe szorítva, magasabb művészi szinten tündökölnek. A művészet, az irodalom szerencsére nem verseny, de hierarchia mindenütt van, ahogy itt is. E sorok írója - a jelenlegi kánonnal szemben - úgy látja, hogy Walser írásművészetének csúcsa a már említett két regénye, melyek helyét az európai kamaszregények élvonalában látni (lásd részletesebben: *Budai Sófár, 2023. 9. szám [2023. dec. - 2024. jan.], 7-9. o.*), ezt követi a Mikrogrammok a maga ké-

sei előkerülésével, míg az igazi ismertséget és népszerűséget hozó kisprózák „csak” harmadikok művei sorában.

Walser népszerűsége abból is táplálkozik, hogy nagyon is a mai kor írója. Akinek azon túl, hogy reflexióival, rögzítéseivel, tettenéréseivel életünk, mindennapjaink és lelki reakcióink megragadója, sajátos, klasszikussá lett műfaját mai türelmetlen életvitelünk korszerűvé is tette. Hatásának titka írói nagysága, de igazi vonzereje; a témája és terjedelme. A Mikrogrammokba akár tíz-tizenöt percre is érdemes belelapozni, és ilyen rövid idő alatt is képes kapcsolni olvasóját a mindennapok darálójából, közben pedig művészi élményt is nyújtani. Ebbéli tulajdonságában leginkább a nagy portugál költő, *Fernando Pessoa* szintén atipikus utóéletű elmélkedéseivel, vagy ahogy ő maga nevezte, álomnaplójával, *A kétségek könyve* című művével rokonítható.

És ami talán ennél is lényegesebb: Robert Walser próza-művészete tömörségével, lényeglátásával a lelkek megszólítani tudásával nemcsak olvasni, de élni is tanít.

A kötetről

Öröm kézbe venni ezt a gondosan szerkesztett, szép kivitelű, „szem-barát” törtfehér színű papírra nyomtatott kötetet, melyben egyetlen egy sajtóhibát sem találtam. Legfeljebb azt sajnáljuk, hogy a könyvből nem derül ki, a Napkút kiadó tervezi-e a szerző további írásaival, például levelek, naplók, megjelentetését.

Sámuel Péter

A 7. században történt muszlim hódítás idején már léteztek zsidó közösségek a *Közel-Keleten* és *Észak-Afrikában*. A zsidók és más csoportok később „*dhimmi*” státuszt kaptak, ami védett személyt jelentett. A középkori Európában zajlott atrocitások és a 15. század végén, az inkvizíció miatt *Spanyolországból* és *Portugáliából* sok zsidó telepedett le a térségben.

A kontinensen élő zsidók főbb csoportjai: 1./ Szezárd és Mizrahi zsidók (főleg Észak-Afrika, valamint *Szudán, Egyiptom*). 2./ Dél-Afrikai zsidók. 3./ Berber zsidók. Az üldöztetések miatt a többségük asszimilálódott. Felvették a muzulmán hitet. A modern, *Marokkóban* élő, kb. 8000 berber zsidó nagyrésze alijázott. 4./ Egyes csoportok, akik zsidó identitásra vagy felmenőkre hivatkoznak.

A 20. században több mint 900.000 zsidó kénytelen volt távozni *Afrika* és *Ázsia* muzulmán többségű országaiból. A nagy kivándorlási hullám a *Zsidó Állam* kikiáltása után, 1948 és a hetvenes évek eleje között zajlott, amit 1979-80-ban az irániak távozása követett. Becslések szerint a szülőföldjüket elhagyó zsidók mintegy 70 százaléka, 650.000 fő Izraelben telepedett le.

Marokkó, *Algéria* és *Tunézia* a 19. században különböző formában francia uralom alá került. Megkezdődött a zsidók franciasítása, ami fokozatosan elválasztotta őket a muzulmánoktól. A *Franciaországban* alakult *Alliance Israélite* 1863-ban a három országban zsidó iskolákat létesített. Az algériai zsidók számára meghatározó volt, hogy az 1870-ben kiadott *Crémieux-dekrétum* francia állampolgárságot biztosított számukra, ami jobboldali körökben heves tiltakozást váltott ki. Tunézia a 19. század hatvanas éveinek a végén lett francia protektorátus. A zsidók biztonságban és szabadságban éltek. Mintegy harmaduk francia állampolgárságot kapott. Marokkó a 19. században független volt és csak 1912-ben lett francia protektorátus, ami heves megmozdulásokat okozott. Ezekben később antiszemita hangok is megjelentek.

A második világháború idején az észak-afrikai országok a Vichy-i kollaboráns kormány uralma és náci megszállás alá kerültek. *Líbiában* olasz jelenlét volt. Marokkóban a *Vichy* kormányzat diszkriminációs törvényeket hozott, amelyek jelentősen korlátozták a zsidók mozgásterét. A szabadfoglalkozásuk részére kvótákat állapítottak meg. *V. Mohamed* uralkodó személyesen tájékoztatta a zsidó vezetőket a törvénnyel való szembenállásáról és védelmet ígért a közösség tagjai számára.

A zsidó állam kikiáltását követően súlyos összecsapásokat és gyilkosságokat okozó antiszemita támadások történtek. Az atrocitásokat követően 1948-49-ben, mintegy 18.000 hittestvérünk alijázott. Az agresszív akciók az ötvenes években folytatódtak ezért a *Mosad „Misgeret”* (keret, szervezet) néven illegális bázist szervezett a zsidók védelmére és az alija segítésére. A kivándorlás a kormány hozzájárulásával folytatódott és összesen 260.000 zsidó hagyta el Marokkót.

Hittestvéreink száma jelenleg 2.000-2.500 fő, akik aktívan részt vesznek az ország gazdasági és társadalmi életében. *VI. Mohamed* király toleráns politikát folytat és a kormányzat figyelmet fordít a zsidó vallási és kulturális örökség megőrzésére. Az uralkodó főtanácsadója, a berber zsidó családból származó *André Azoulay*, aki sokat tett a marokkói-izraeli kapcsolatok fejlesztéséért. Franciaországban született leánya, *Audrey Azoulay* jelenleg az *UNESCO* főigazgatója.

Algéria

Tunéziával és Marokkóval ellentétben, a zsidókat kevésbé érintette a kiutasítás és a vagyonok kisajátítása. A cionista szervezetek viszonylag szabadon szervezhették az aliját. Az 1960-ban tartott népszámlálás szerint 1,050.000 nem muzulmán lakosa volt Algériának, akiknek mintegy 10 százaléka, 130-140.000 zsidó származású volt. Az *Algériai Háború* éveiben (1954-62), különösen a függetlenség 1962-ben történt kikiáltása után, 800.000 francia, köztük a zsidók az anyaországba távoztak. A külföldiek gyors távozásához hozzájárult, hogy csak a muzulmánok kaptak algériai állampolgárságot. A zsidók francia állampolgársággal rendelkeztek, ezért túlnyomó többségük Franciaországba telepedett le.

Tunézia

1942-ben a németek megszállták az országot és a zsidók ellen diszkriminációs intézkedéseket vezettek be. Eltiltották a közszolgálatról és sárga csillag viselésére kötelezték őket. Sokakat munkatáborokba hurcoltak. 1948-ban 105.000 zsidó élt az országban. A cionista szervezetek tevékenységét a hatóságok nem akadályozták. A függetlenség 1956-ban történt kikiáltása után felgyorsult a zsidók távozása egyrészt Izraelbe, másrészt Franciaországba. Az elmúlt évtizedekben szélsőséges iszlamisták a közösségi épületek ellen több merényletet követtek el. A kormány jelenleg toleráns politikát folytat. Mintegy 1.000-1.500 zsidó él

az országban, *Tuniszban*, és *Djerba* szigeten.

Martin Gilbert oxfordi történész szerint, a zsidók üldözése Észak-Afrikában a francia holokauszt része volt. Helyzetüket azonban megkönnyítette az anyaországtól való távolság és a hadihelyzet kedvező alakulása.

Rabbi Bisal El zsinagóga, Djerba

A Franciaországban letelepedett zsidók többsége szezárd hagyományokat követ, akik hozzájárultak a hitközségek fiatalításához és dinamizálásához. Itt található a világ harmadik legnagyobb zsidó közössége, mintegy 450.000-500.000 fő, akiknek több, mint a fele észak-afrikai származású.

Líbia

Az ottomán birodalom idején már néhány száz zsidó élt a térségben. 1911-12-ben zajlott olasz-török háborút követően *Líbia Olaszország* gyarmata lett. 1931-ben 21.000 zsidó élt az országban, akik a lakosság négy százalékát jelentették. A harmincas évek második feléig a zsidók viszonylag nyugalomban éltek. A fasiszta törvények bevezetése után a zsidókat eltávolították az állami szolgálatból és diszkriminációs intézkedéseket vezettek be. A második világháború kitörésekor hittestvéreink többsége *Tripoliban* élt, ahol 44 zsinagóga működött. 1941-ben német katonák is megjelentek a harctérre vált országban és a zsidók elnyomása fokozódott. Mintegy 2.000 személyt *Kireneikából* (*Bengázi*) sivatagi gyűjtőtáborokba hurcoltak, akiket 1943 januárjában a brit hadsereg szabadított fel. Az angol hadseregben számos *Palesztinából* érkezett katona szolgált, akik a későbbi *Zsidó Brigád* alapját képezték.

1945 novemberében 140 halálos áldozatot és több ezer sebesültet okozó pogrom volt Tripoliban, ami 1948-ban megismétlődött. 1948-ban 38.000 zsidó élt az országban, közülük 30.000 személy 1950-ig Izraelbe távozott. 1967-ben, a hatnapos háborút követően folytatódott a zsidók elleni támadások és az olasz haditengerészet mintegy 6.000 személyt mentett ki. A *Rómában* élő 20.000 zsidó mintegy harmada

líbiai eredetű. 1951-ben független királyság lett Líbia. *Kadafi* hatalomra kerülésekor, 1969-ben már csak 100 zsidó élt az országban. A diktátor bukása után formális kapcsolatfelvétel történt az új vezetés és a *Líbiai Zsidók Világszervezete* között.

Egyiptom

A közösség gyökerei háromezer évre nyúlnak vissza. 1869-ben francia tulajdonban megnyílt a *Szuezi*-csatorna, amit 1882-ben átvettek az angolok és az ország brit protektorátus lett. 1898-ban 25.000 zsidó élt a 9,7 milliós *Egyiptomban*. A zsidók jelentős bevándorlása a 20. század elején történt és számuk elérte a 80.000 főt. Sokan igyekeztek külföldi állampolgárságot szerezni, ami védelmet jelentett számukra. Erős volt a cionista mozgalom. A harmincas évek második felétől a német propaganda és a nacionalista pártok megerősödése (*Muzulmán Testvériség*) súlyos veszélyt jelentett a zsidók számára. 1942-ben és 1945-ben véres pogromok voltak. Az egyiptomi politika mindent elkövetett a zsidó állam kikiáltásának megakadályozására, amit az arab területek „elrablásának” tekintettek. A zsidókat ellenségnek tartották.

1948-ban mintegy 75.000 zsidó élt Egyiptomban. A *Szuezi*-válság során, 1956-57-ben, majd a következő években 33.000 zsidó hagyta el az országot. A válság idején számos zsidót letartóztattak és megkínóztak. A szabadfoglalkozásuk tevékenységét lehetetlenné tették. Sokezer személyt az ország elhagyására kényszerítettek, akik egy kis táskával távoztak, mert vagyonukat az országnak kellett „ajándékozniuk”. A kivándorlók közül 35.000 zsidó Izraelben, 10.000 Franciaországban, sokan az *USA*-ban és más országokban telepedtek le.

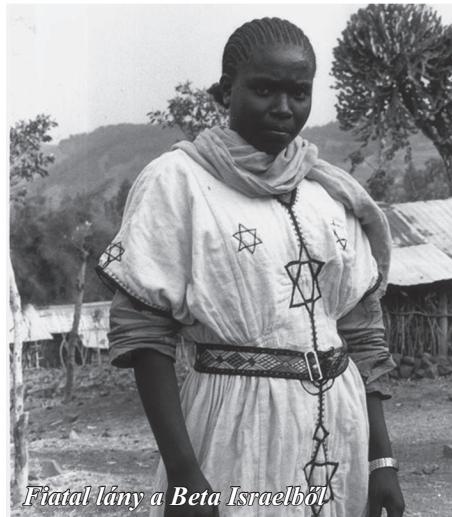
A hatvanas évek végére, néhány tucat idős személyt leszámítva, megszűnt a zsidó jelenlét Egyiptomban. 1978-ban *Jimmy Carter* amerikai elnök kezdeményezésére *Menachem Begin* és *Anvar Szadat* részvételével tartott *Camp David*-i találkozó megteremtette a feltételeket Izrael és Egyiptom között a diplomáciai kapcsolatok felvételére. A megállapodás stratégiai partnerséget teremtett, de egy izraeli diplomata szerint ez a „hideg béke” időszak.

Elsősorban turisztikai célból, 2020-ban befejeződött az *Alexandriában* lévő *Eliahu Hanavi* és 2023-ban a kairói *Ben Ezra* nagyzsinaagóga helyreállítása, amelyeket ünnepélyesen adtak át.

Etiópia

A legrégebbi vallási közösség a diaszpórában. *Beta Israel*nek vagy *falash*nak nevezik magukat, ami idegent jelent. Juda-

izmusuk a Tórán alapszik, de nem fogadják el a későbbi rabbinikus törvényeket és a tóra magyarázatokat. Mintegy ezer éven át a világ zsidó közösségeitől elzárva éltek. A kapcsolatfelvétel csak a 20. század utolsó harmadában történt meg. Az elveszett *Dan* törzs leszármazottjainak tartják magukat. A közösség tagjai közül sokan felvették a keresztény vallást, akiket *Falash Muranak* neveznek. Az ország 1935-41 között olasz megszállás alatt volt, akik a zsidókkal szemben ellenségesen viselkedtek. 1975-ben az izraeli vallási hatóságok a *Beta Israel* legális zsidó közösségnek ismerték el. 1977-ben a az izraeli kormányzat a *Visszatérési Törvény* érvényességét kiterjesztette a *Beta Israel* tagjaira. A nevezetes alijákra (*Mózes Művelet*, *Salamon Művelet* stb.) 1977-1990 között került sor. 2019 végén 155.300 etióp gyökerű zsidó élt Izraelben, közülük mintegy 87.500 személy Etiópiából.

Fiatal lány a *Beta Israel*ből

ban, a többiek Izraelben születtek. A kikezrelkedett *Falash Mura* tagjaira nem érvényes a *Visszatérési Törvény*. A rabbinikus előírások szerint nekik be kell térniük a zsidó vallásba.

Dél-Afrika

Az első német és angol származású zsidók 1841-ben jelentek meg *Cape Townban*. A 19. század nyolcvanas éveit követően sok zsidó érkezett *Kelet-Európából*, elsősorban *Litvániából*. A bevándorlók askenáziak voltak, akik ragaszkodtak ortodox hagyományaikhoz. A közösség számos tagja jelentős gazdasági és politikai befolyásra tett szert. Az 1930-ban hozott, bevándorlás ellenes törvény miatt 1933-36 között csak 3.600 német zsidó telepedhetett le.

A közösség, kb. 120.000 fővel, a hetvenes években érte el a csúcst. Az apartheid kérdése megosztotta a zsidókat, de a diszkrimináció megszüntetését követelő fehérek között nagyszámú baloldali is zsidó

volt. 1985-ben a zsidó szervezetek hivatalosan elítélték az apartheidet, ami *Nelson Mandela* elnökké választásával 1994-ben szűnt meg. Az országban jelenleg 45-50.000 hittestvérünk található. Egy 2016-ban végzett közösségi felmérés szerint számuk *Johannesburgban* 23.420 és *Cape Townban* 12.670 fő. Az irányító testület, a *Jewish Board*, a hitközségek képviselőinek a tanácsa. A dél-afrikai zsidók széles vallási, oktatási és kulturális intézményhálózattal rendelkeznek.

A múlt század második felében hatékony együttműködés jött létre Izrael és *Dél-Afrika* között. Az elmúlt években azonban a kormányzat változtatott ezen a gyakorlaton és a szélsőséges palesztin szervezeteket támogatta. Felerősödött az izraeli politika elleni támadás, ami a *Hamasz* terror szervezet október 7-én történt támadását követően ellenségessé vált. A negatív változások miatt a zsidók száma az elmúlt években lassan, de folyamatosan csökkent az országban.

Nigéria

Az *igbo* etnikumban létezik egy zsidó orientációjú vallási csoport, akik ruházatokban, étkezésükben és egyes ünnepek megtartásában a vallási hagyományokat követik. Számukat nehéz pontosan megbecsülni, de 12.000-15.000 a zsidósághoz köthető tagjuk lehet, akik ezeréves gyökereikre hivatkoznak. Állítólag 26 templomuk működik az országban. Számos *igbo* kívándorolt Izraelbe, akik harcolnak az elismerésükért. A *Visszatérési törvény* nem terjed ki a közösség tagjaira, ezért be kell térniük a zsidó vallásba. A *Chabadnak* a fővárosban, *Abujában* és *Lagosban* egy-egy rabbija működik.

Nem szabad elfelejteni azt a hatalmas tragédiát, hogy Izrael függetlenségének a kikiáltása óta az afrikai és ázsiai arab országokból mintegy egymillió zsidót üldöztek el, *Sydney Zabudoff* amerikai jóvátételi szakértő a menekült zsidók kárát 700 milliárd dollárra becsüli, amit egyelőre senki sem térít meg.

Mintegy 1.3 milliárd lakosa van a második legnépesebb kontinensnek, *Afrikának*, amelynek a területén 54 állam található. A zsidók száma azonban itt a legkisebb és mindössze 60-70.000 hittestvérünk él jelenleg a kontinensen. A múlt század negyvenes éveinek a közepén a lakosság száma 210-220 millió volt, de mintegy 700.000-800.000 zsidó élt még Afrikában.

Kovács Gábor
(*A Frankel zoom programjában 2023. december 13-án elhangzott előadás szerkesztett változata.*)

Emlékfonalakból szövődő közösség

A cfáti magyar múzeum

„Amikor hosszú, munkával töltött évek után anyám, Chava, majd apám, Josef is nyugdíjba vonult, arra számítottam, hogy új kedvteléseket találnak maguknak. De megkezdésükre apám egészen más tervekbe avatott be: „Anyáddal együtt múzeumot fogunk alapítani.”” - írja Michal Mor Emlékfonalakból szövődő közösség című, magyar-héber nyelvű könyvének előszavában Ron Lustig, A Magyar Nyelvterületről Származó Zsidóság Emlékmúzeumának igazgatója.

Josef Lustig (Lusztig József) Bécsben született 1926-ban, majd gyermekkorában Celldömökre költözött a családjával. A zsidók taníttatását korlátozó törvények miatt csupán szakmunkásnak tanulhatott a háború idején Budapesten. A németek bevonulása után a Gestapo svábhegyi székházának építkezésére vitték dolgozni, alig tizen-nyolc évesen pedig behívták munkaszolgálatra. 1944 novemberében megszökött arról a hajóról, amellyel az egysége Németország felé tartott, majd Budapest felszabadulásáig bujkált, illetve a svájci és svéd védeltséget élvező házaknál segítette az elmenekülő munkáját.

A Lustig-család

A háború után a Dror Habonim nevű cionista ifjúsági mozgalom vezetőjeként ismerkedett meg későbbi feleségével, Évával. (Ahogy Éva /Chava/ fogalmazott, találkozásuk szerelem volt első látásra, és egészen József 2016-ban bekövetkezett haláláig tartott.) 1948-ban egy harmincfős csoport élén Ausztrián és Olaszországon át, illegálisan elindultak Palesztinába. Hajójuk éppen a független zsidó állam kikiáltásának napján ért a haifai kikötőbe.

Végül Cfáton (Safed) telepedtek le, és mindketten pedagógusképesítést szereztek. József jelentős szerepet játszott Izrael sportéletének megteremtésében, az észak-izraeli sportszövetség egyik alapítója, valamint a helyi művelődési házak egyik megteremtője volt. A házaspár az 1980-as évek derekán megalapította A Magyar Nyelvterületről Származó Zsidóság Emlék-

múzeumát.

Olyan gyűjtemény építésébe fogtak, amely napjainkra páratlanra lett a maga nemében. Nemcsak a múzeum, hanem létrejöttének és működésének története is különleges. Éva és József szomorúan tapasztalta, hogy Izraelben semmit nem tudnak a magyar zsidóság múltjáról. Ezt a fájó felismerést megosztották a barátaikkal is, és egy kis csoport elhatározta, hogy összegyűjti, feldolgozza és hozzáférhetővé teszi a közösségek emlékeit, dokumentumait. „Mert lennie kell egy helynek, ahol Izrael népe és a nagyvilág láthatja, elolvashatja, megtanulhatja, hogyan élt, alkotott a magyar zsidóság, és mi történt vele a második világháborúban” - vallották.

A kezdeményezésnek hamar híre kelt, és naponta érkeztek hozzájuk adományok: nagy kartondobozok tele iratokkal, fényképekkel, tárgyakkal. Fiókról fiókra, szekrényről szekrényre növekedett a gyűjtemény. A rohamosan gyarapodó anyag szakszerű rendszerezéséhez fél évre felvettek maguk mellé egy muzeológust. „Semmi köze nem volt a magyar zsidósághoz, de annyira megfogta a lelkesedésünk, hogy még fél évet rászánt a közös munkára, és nem kért érte egy fillért sem. Az egész tevékenységet az jellemzi, hogy a mi lelkesedésünk magával ragadja a többieket” - mesélte Éva egy riportfilmben. - „Ez a múzeum nem jött volna létre, ha több ezer filantróp család nem adakozott volna. Nemcsak anyagilag, hanem saját értékeik, emlékeik átadásával is segítették letenni a múzeum alapjait.”

Az archívumként, levéltárként, adatbázisként is működő intézmény a zsidóság történetének megkerülhetetlen tragikus fejezetével, a holokausztal is foglalkozik, de - Ron Lustig szavait idézve a The Jerusalem Postból - „Nem holokausztmúzeum. Olyan tárgyak otthona, amelyek a magyar zsidó közösségek életének, világát gazdagító kultúrájának állítanak emléket. Minden tárgy mögött egy-egy személy, család van, és mindegyikről külön-külön tudunk.” A cfáti intézmény másik különlegessége éppen abban a kapcsolatban rejlik, amely a Lusztig család, illetve munkatársaik, valamint a féltve őrzött emlékeik ritka darabjait rájuk bízó adakozók között alakult ki.

A túlélők és az áldozatok leszármazottai olyan mély sebekkel kénytelenek élni, ami sokukat arra készteti, hogy tudatalattijuk legmélyére száműzzék emlékeiket. Legyen az egy illat, egy családi fénykép vagy egy

megsárgult képeslap. Más túlélők az egész életüket arra teszik fel, hogy ne merüljön feledésbe egyetlen fennmaradt emlék sem. Ilyen őrzővé vált Lusztig Éva és Lusztig József, akik elképesztő önkéntes munkát fektettek abba, hogy összekössék a letűnt Nagy-Magyarország sokszínű zsidóságának múltját a jelennek.

A múzeum

A cfáti Yigal Allon Kulturális Központtal szemben, egy kis kertben rejtőzik az a sziget, ahol a magyar ajkú - mai magyarországi, felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, bácska-bánsági, burgenlandi gyökerű - közösségek tárgyi és szellemi hagyatékát gondozzák. Az alapítók tudatos döntéseként az életre és a háború előtti időkre koncentrálnak, azokra az évekre, amikor még mindannyian békében éltek és dolgoztak szülőhazájukban.

A Lusztig házaspár és segítők összegyűjtöttek minden apró mozaikdarabot, amit az Izraelbe vándorolt magyarok az elmúlt bő száz évben magukkal vittek a Kárpát-medence szegleteiből. A személyes tárgyak, iratok, történetek az egyes korszakok közéletéről, oktatási-nevelési rendjéről, művészetéről, sportéletéről, folklórjáról, hitközségeiről tanúskodnak. A vitrinekben a XIX. századi katonai egyenruhától kezdve az első magyar doktornő orvosi táskáján át a kézzel készített csipkeszalvétáig számtalan tárgy látható. A gyűjtemény egyik kincse egy tokaji tóraszekrény, amelyet 1996-ban a megsemmisüléstől mentett meg Lusztig József. Cfátra szállították az ereklét, és a moszkvai Nagy Színház volt főrestaurátora, az Izraelbe szakadt Simon Gordon segítségével helyreállították.

A múzeumban gyakorlatilag az összes magyar zsidó nagyság - írók, költők, képzőművészek, színészek, zenészek, tudósok, sportolók - életének és munkásságának dokumentumai megtalálhatók, és forrásként szolgálnak a történészek, művészettörténészek, társadalomkutatók, muzeológusok, pedagógusok számára is.

A látogatók és a kutatók rendelkezésére

áll egy könyvtár, amely a magyar zsidókkal kapcsolatos világi és rabbinikus irodalmat foglalja magában; levéltár; sok száz diafilm a magyar zsinagógákról (az egyes épületek sorsának részletes leírásával), valamint ezernyi sírkőfotó is. Nyilvántartják az áldozatokat, közel ötszázezer név szerepel a listákon, adatokkal, helymeghatározással. A különböző időszakok, témák, családtörténetek tanulmányozását, az információgyűjtést a papíralapú iratok és fényképalbumok mellett hang- és filmfelvételek, audiovizuális program és számítógépes információs rendszer is segítik.

A múzeum - éveken át tartó gyűjtőmunka és rendszerezés után - 1990-ben nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. Az intézményt a kezdetektől a Lusztig házaspár irányította, majd József halála után fiuk, Ron vette át a feladatot. A gyűjteményt azóta is gyarapítják a nap mint nap érkező adományok.

Miniatűr tóratekeres-gyűjtemény

2018-ban a magyar és az izraeli kormány A Magyar Nyelvterületről Származó Zsidóság Emlékmúzeumának bővítéséről és átköltöztetéséről tárgyalt. Közösén, Herzlija polgármesterének egyetértésével úgy döntöttek, hogy ez a különleges múzeum a magyar Herzl Tivadarról elnevezett, Csfátnál sokkal látogatottabb városban, egy nagyobb, modernbb épületben kapjon méltó helyet. A legfontosabb célnak azt tekintették, hogy megmutassák, milyen érté-

keket adott a világnak a magyar zsidóság, és Izraelben letelepedett tagjai hogyan gazdagították új hazájuk kultúráját, milyen nagy hatással voltak a társadalom világnézetének alakulására. „Erőfeszítéseink, hogy a gyűjteményt Herzlijába költöztessük, sajnos eredménytelennek bizonyultak, a város polgármestere, Moshe Padlon megszünteti a projektet. Nem hozta nyilvánosságra, hogy miért változtatta meg a véleményét, és miért hagyta figyelmen kívül az új múzeum tervezésébe fektetett munkát és pénzügyi forrásokat” - nyilatkozta lapunknak Ron Lustig. - „Mindazonáltal továbbra is úgy véljük, hogy múzeumunknak Izrael központi részén kellene elhelyezkednie, és mindent megteszünk annak érdekében, hogy ez megvalósuljon.”

Egy kolozsvári kislány ruhája, hajfonata és fényképe

„A kezdeti fázisban a magyar kormány fontos támogatója volt az új múzeum tervezésének és fejlesztésének. Reméljük, amikor végre reális esélyünk lesz új múzeum-helyszínre, ismét támogatja majd a projektet. Intézményünk fenntarthatósága egy nonprofit egyesületre épül. Önkéntesekből, valamint fizetett múzeumi személyzetből álló csapatunk adományokra és a tevékenységeink iránt érdeklődő szervezetek pénzbeli támogatására támaszkodik. Jelenleg nem kapunk kormányzati segítséget” - mondta az igazgató. Hozzátette: A Magyar

Nyelvterületről Származó Zsidóság Emlékmúzeumát releváns forrásintézménnyé kívánja fejleszteni az Izraelben és a külföldön élő fiatal generációk, különösen a magyar gyökerű zsidó családok számára. Emellett szeretné olyan egyedi etnográfiai múzeumként pozicionálni, amely a történelmi és kulturális örökségre összpontosító, sokoldalú platformként szolgál.

Zsidó motívumokkal díszített szekrény

„A cfsati múzeum nemcsak gyűjtőhely, hanem nevelő és tanító intézmény is. Bizonyítéka annak, hogy ha egy család - ebben az esetben a Lusztig család - magára vállal egy fontos történelmi feladatot, és évtizedek munkáját fekteti bele, annak megvan az eredménye: ez a múzeum a magyar zsidóság legfontosabb dokumentációinak egyike. Nagyon sok zsidó házban vannak dokumentumok, fényképek, amelyek majd elvesznek egy padláson vagy pincében. Azt hiszem, jobb, ha ezeket a dokumentumokat a múzeumnak adományozzák örök megőrzésre. Így sok ezren látják és a jövőben talán történészek is felhasználják őket. Erdemes erre gondolni” - nyilatkozta a 2000-es évek elején az újvidéki magyar zsidó családból származó Josef Tommy Lapid (1931-2008), Izrael egykori igazságügyi minisztere, miniszterelnök-helyettese.

Forrás: artisbusiness.hu

Bó, avagy a szabadság

Július 14-ikén rombolták le a Bastille-t, e nap a franciák legnagyobb nemzeti ünnepe. Németország egyik legnagyobb ünnepe fiatal ünnep: a német egység napja, sokan ünneplik még a reformáció napját nem csak vallási ünnepként. Olaszországban a XIX. században kiáltották ki az olasz egységet, és azóta a kikiáltás napja a legfontosabb nemzeti ünnep. Ünneplik még a köztársaság napját és a felszabadulás napját. Az USA legnagyobb ünnepe a XVIII. századi függetlenség napja, fontos ünnep még a hálaadás és Kolumbusz napja. Az angolok Ófelsége születésnapját és Szent György napját ünneplik. És Magyarország? Már-

cius 15. a szabadságharc ünnepe, október 23. a köztársaság ünnepe és augusztus 20. nagyon fontos, de változó hagyományú ünnep. A népek nagy ünnepei nagyrészt vallási ünnepek, a nemzeti ünnepek egy-két kivétellel pedig pár százéves múltúak, és arról szólnak, hogy valamit megszüntettek vagy valami megszületett (kikiáltották a köztársaságot, aláírták a függetlenségi nyilatkozatot). De már abban a hazában éltek, ahol ma is, és nemzeti önazonosságukat a beszélt nyelv determinálta.

A heti szakaszunkban olvashatunk a rabszolgaságból való megszabadulásunkról, a kivonulásunk első perceiről. Niszán

15. a zsidó nemzet születése! Niszán hó 15-én, teliholdkor, csütörtökön, 3336 évvel ezelőtt fizikailag szabadok lettünk.

- A mi ünnepünk: a kivonulás napja talán a világ legrégebbi nemzeti ünnepe.

- Mi vagyunk az egyetlen nép, aki azt ünnepli, hogy honnan jött és nem azt, hogy hová érkezett. (Jó, lehet, hogy a honfoglalás a fontosabb.)

- A mi ünnepünk nemzeti és vallási ünnep is. Történelmünk vallássá magasztosult.

- A zsidó nép születése a szabadulással kezdődött. E szabadságot ünnepeljük Péssachkor, de mindennapi imáinkban is ál-

landó visszatérő gondolat *Egyiptom* és a szabadságunk.

Hát ennyire fontos a szabadság? Igen, az egyik legfontosabb dolog. A mi szabadságunk az állattartók, a legelőt keresők szabadsága. A mi szabadságunk a sivatagban vándorló, a vizet keresők szabadsága. A mi szabadságunk a vándorlók szabadsága. A mi szabadságunk az I'tentől kapott szabad választás szabadsága, a hitet választók szabadsága. Mert I'ten nem csak Egyiptomot győzte le, hanem amikor azt mondja, hogy „Kivezetem őket erős kézzel és kinyújtott karral”, akkor ebben az is benne van, hogy saját népe ellenállását is le kellett győzni: a kishitűséget, a letargiát, az opportunizmust, az asszimilációt. A népnek le kellett mondania a húsos fazékról, az egyiptomi kultúráról, egyfajta biztonságról, a bálványimádásról. Egyiptom számunkra jelkép; minden elnyomás, *galut*, erőszakos asszimiláció jelképe. Azért vagyunk az Örökkévaló népe mind a mai napig, mert a húsos fazekat, ha nehézségek árán is, de el tudtuk hagyni. Azért tudunk fennmaradni, azért

tudtunk kiválasztott nép lenni, mert megfogadtuk az Örökkévaló 3336 éve kelt parancsát: „...és beszéld el a Te fiadnak azon a napon, mondván: Ez azért van, amit az Örökkévaló velem cselekedett, midőn kivontam Egyiptomból! És legyen ez a parancs jelül karodon és emlékeztetőként szemeid között, hogy az Örökkévaló törvénye legyen szádban, mivelhogy erős karral vezérelt ki téged az Örökkévaló Egyiptomból. És őrizd meg ezt a törvényt a maga időszakában évről-évre.”

Szabadságunkért cserében azt kérte az Örökkévaló tőlünk, hogy nemzedékről nemzedékre adjuk tovább a történetünket, a történelmünket, hitünket, a sok-sok törvényt, a szokásokat és az I'ten és a nép közötti szövetségkötés ismeretét. Ez a kiválasztottságunk, ez az egyedülállóságunk. Bölcsseink azt mondják, hogy a Jóisten *tfilinjében* a következő, *Dávid* király imájából (2.Sámuel 7.23.) vett mondat áll: „És ki olyan, mint a Te zsidó néped, egyedülálló a földön?”

Lefkovics Péter

Lefkovics Péter: Bó

Egyiptom elveszett! - mondta sok vezető. A büntetést megmutatja a Teremtő, Hiába alkuszik Mózes a főnök, Ami jön ez tán csapás, egyre meggyőzőbb. A gabonát mind letarolja a sáska. Sötétség!!! Napistennek annyi, nem várta. És végül az elsőszülöttek halála, A zsidók ezt megúszták -, istennek hála.

E történetek óta eltelt pár ezer év, De ünnepel, azóta minden nemzedék. Ünnepeljük a csodás megmenekülést, Mindig oly gyönyörű a múltba merülés.

Hát parancsba kaptuk ezért a Peszachot, És azért mert a nép, szabadságot kapott, Az előírt törvény szigorú, megszabott: Csak meghatározott étel fogyasztható, Keserűfű, pászka és csak kovásztalan. Hogy soha semmi ne legyen szabálytalan, Örök jelként karon, fejen, ajtón legyen Megmentő Isten neve: az egyetlenegy.

Gáza nem Auschwitz!

Az Izraelt ért rágalmak közül a mai palesztinok és a zsidók sorsának összehasonlítása a Holokauszt okán, valamint a „népirtás” alaptalan vádja a leggyalázatosabb. Az alábbiakban Dr. Ariel Muzicant, az Európai Zsidó Kongresszus elnökének és Yonathan Arfi, a Francia Zsidó Intézmények Képviselői Tanácsa (CRIF) elnökének közös állásfoglalását olvashatják.

A képlet jól ismert: „A dolgokat helytelenül megnevezni annyit tesz, mint a világ szerencsétlenségét növelni” - írta Albert Camus 1944-ben. Miközben a hágai Nemzetközi Bírószágon (ICJ) zajlik a Dél-Afrika által kezdeményezett Izrael elleni tárgyalás, a közbeszéd számos szereplője folyamodik ezekhez a hazug vádakhoz, *Jeremy Corbyn* volt brit munkáspárti vezetőtől a *Netanyahut* Hitlerhez hasonlító török elnökig, a szélsőbaloldaltól az európai utcákon tüntetőkhöz, akik azt követelik: „A folyótól a tengerig”.

Anélkül, hogy elvitatnánk a palesztin polgári lakosság és a *Hamász* által indított háború áldozatainak és túszaiknak szenvedése iránti jogos együttérzést, ezeket a vádakat határozottan vissza kell utasítani.

Mit jelent tehát a népirtás vádja? Mit jelent Izrael lenácizása? A népirtás gondolatának a gázai háborúval való összekapcsolása azt a célt szolgálja, hogy Izrael államot

a végső gyalázat címkéjével illessék. Ez a vád tartalmilag és jogilag is megalapozatlan, valójában más, politikai célokat szolgál.

Először is, a fogalmak jelentésének ez a pervers megfordítása Izraelt, a holokauszt áldozatainak menedéket nyújtó államot a hóhérok államaként ábrázolja, és célja, hogy megzavarja társadalmunk erkölcsi irányítóját. Azzal, hogy Izraelt szimbolikusan nácinak bélyegezi, a vád felmenti az európai lelkiismeretet a holokauszt bűnössége alól. Végezetül, Izrael erkölcsi bűnösségének maximalizálásával a vád minimalizálja a *Hamász* október 7-i visszaéléseinek súlyosságát. Izraelt népirtással vádolni a leghatékonyabb stratégia az október 7-i pogromok és a *Hamász* terroristáit motiváló, az izraeli polgári lakosságot lemeszároló, megerőszkoló és megkínzó gyilkos ideológia ignorálására.

Ez a vádaskodó félremagyarázás nem újdonság. A palesztin ügy szószólói gyakran használták a zsidó történelem tükrét saját narratívájuk megfogalmazására. Például amikor a *Nakba* („katasztrófa”, arabul) szót választották Izrael Állam függetlenségének történelmi ünnepére.

De mindenekelőtt ezzel a vádaskodó fordulattal legitimálni akarják az erőszakot. Izraelt népirtással vádolni, és új náci államnak nevezni a legradikálisabb beszéde-

ket is igazolja, egészen odáig, hogy normalizálja az egyetlen zsidó állam felszámolásának követelését. Hiszen egy állítólagos népirtó állammal szemben milyen erőszak nem lenne legitim?

Ne legyünk naivok: akik ezt a terminológiát használják, csak azért teszik, hogy Izraelt vádolhassák. Szelektív felháborodásuk megkíméli a világ nagy önkényuralmi rendszereit, mert elhomályosítja visszaéléseiket, például a kínai ujgurok, a burmai rohingják és a nigériai keresztények üldözését. És természetesen soha nem bírálták a nyugati katonai műveleteket az *Iszlám Állam* ellen *Moszulban* és *Rakkában*, vagy az *al-Kaida* ellen *Afganisztánban*, annak ellenére, hogy sajnálatos módon azok is számos civil áldozatot követeltek.

Ez a vádaskodó, kifordított beszéd tehát valójában nem más, mint a zsidó állam önkényes és kiszámított megbélyegzése. És sajnos tudjuk, hogy az általa kiváltott ellenszenv közvetlenül kiterjed a zsidókra az egész világon. Nekünk, európai zsidóknak felelősségünk, hogy elítéljük ezeket a vesztélyes vádakat, amíg még van időnk. Mert *Gáza* nem *Auschwitz*! Szégyelljék magukat azok a kormányok, amelyek részt vesznek a holokauszt bagatellizálásában és tagadásában.

Forrás: mazsihisz.hu

A Micve Klub programajánlója

Murányi Tünde és Kálid Artúr

Murányi Tünde Jászai Mari-díjas magyar színésznő. Murányi Ferenc és Rohrer Margit gyermekeként született Tatabányán. 1987-1991 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanulója volt. 1991-ben egy évadot a Játékszínben töltött. 1992-1997 között a Vígyszínházban játszott. 1997-2001 között a Bárka Színház tagja, 2002-től pedig a Nemzeti Színház tagja volt. 2013-tól szabadfoglalkozású művész.

A család

Kálid Artúr magyar színész, szinkronszínész. Állami gondozásban nőtt fel Berkeszen, család nélkül. Születésekor a Majoros családnevet kapta, majd 18 éves korától Békésinek hívták. Apja bissau-guineai származású. Egy arab család szeretne volna őrkbe fogadni, végül mégsem került hozzájuk,

de tőlük kapta a Kálid (Khaled) családnevet. Azóta találkozott már az édesapjával is, aki Afrikában él. Budapesten Winkler Barnabás vette a gondjaiba, ezért hálából felvette a férfi vezetéknévét (ezt használja a hivatalos irataiban). 1988-ban a Ki mit tud?-on versmondásaiért jutalmazták. A versenyre a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium tanárai nevezték be. 1989-től a Színház- és Filmművészeti Főiskolára járt, ott ismerte meg feleségét, Murányi Tündét.

A házaspár a Pincészházban

Együtt játszották el a Trisztán és Izolda címszerepeit. A próbák során jöttek össze a Vígyszínházban. Senki sem tudott a szerelmükről, még a rendező, Alföldi Róbert sem. „De lebuktunk, mert bent ragadtunk az al-bérletben, és Robit hívtuk, hogy szabadítson ki minket. Ha valaki azt mondja ak-

koriban, hogy Artúr lesz a férjem, rávágtam volna, hogy ne hülyéskedj már! Teljesen más, mint én, ő nyugodt, én pörgök, ő távolabbra lát, én a pillanatnak élek” - mondta felesége, aki 25 éve ment hozzá a színészhez nem mindennapi körülmények közt. Két gyermekük született; Winkler Tamás Ábel (1997) és Rebeka Johanna (1999).

Fellépett még Az ember tragédiájában is Ádám szerepében, a Padlásban mint révész, a S.Ö.R.-ben, a G.Ö.R.C.S.-ben, a Rocky Horror Show-ban. 1993-ban végzett a Főiskolán. 1991-től a Vígyszínház tagja, 1997-től pedig szabadúszó színész. 1996-ban Souvenir-díjat kapott. Főképp színházban játszik, gyakran szinkronizál is.

Forrás: wikipedia

Murányi Tünde és Kálid Artúr február 3-án 19.00 órától lesznek a klub vendégei. A főiskola óta ismerik egymást, 25 éve házasok, két gyerekük van. Nagy szenvedéllyel élnek és játszanak, sok színházi, filmes, sorozatszerepet alakítottak. Igazán összeillő, jó humorú pár. Beszélgetőtársuk: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára: 1000,-Ft, belépéskor fizetendő.

Magyar György

Budapesten született, 1949. október 23-án. Édesapja vállalatvezető, édesanyja gimnáziumi nyelvtanár volt. Az ELTE jogi karán 1973-ban szerzett jogászdiplomát. Ugyanabban az évben nősült, Anikóval. Gábor fia is jogász lett, Dániel közgazdász, Éva lánya Norvégiában él. A Magyar György és Társai Ügyvédi Irodát irányítja. Főként társadalmi érdeklődésre számot tartó polgári és büntető ügyekkel foglalkozik. Számos nagy jelentőségű jogi eset nyilvános szakkomentátora volt. 1994-ben Demszky Gábor ellenében indult a budapesti főpolgármesteri posztért az általa is alapított Köztársasági Párt színeiben. 2010 óta kormányellenes mozgalmak és tüntetések rendszeres szervezője. 2014-ben civilek jelöltjeként, függetlenként indult a budapesti főpolgármesteri címért, ám visszalépett, mivel az általa indítványozott ellenzéki összefogás nem jött létre. A 2018-as országgyűlési választásokon civil szervezetek és az MSZP-Párbeszéd közös jelöltjeként indult a Siófok központú Somogy megye 4-es számú választókerületében, ám nem választották meg. A 2018 őszén alakult

Mindenki Magyarországa Mozgalom fővárosért felelős alelnöke. 2019-ben a budapesti baloldali előválasztást szervező Civil Választási Bizottság (CVB) elnöke. Az önkormányzati választás után, ahol Budapesten a baloldali és liberális pártok nyertek, a Fővárosi Vízművek Zrt. igazgatósági tagja lett.

Dr. Magyar György

Elismerései: Radnóti Miklós antirasziszista díj (2014). Híres védencei: Ambrus

Attila, a „Viszki rabló” (17 évet kapott), Simon Tibor egyik gyilkosa, Ramil Safarov, az örmény Gurgen Margaránt baltával meggyilkoló azeri katonatiszt (hazájának kiadták), a Zsanett-ügy egyik rendőrvádoltja (felmentették), Balla Irma anyagiillességgel vádolt fia (12 évet kapott), a 2019-es budapesti hajókatasztrófa áldozatául esett Hableány hajó matróza és családja.

Forrás: wikipedia

Várunk mindenkit szeretettel február 24-én 19.00 órától, amikor vendégünk lesz Dr. Magyar György ügyvéd, akinek sok híres védence volt, és telis-tele van jobbnál jobb történetekkel. Sokat szerepel a nyilvánosság előtt, igencsak markáns véleménye van jogi, társadalmi kérdésekben, szellemesek, közérthetőek, gyakran vitára ingerlőek az okfejtései. Karakánul odaáll bizonyos ügyek mellé, vagy éppen meglepő, hogy kiket véd. Beszélgetőtársa: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára: 1000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.

BUDAI MICVE KLUB

februári programja

- Február 03. 19.00 órától MURÁNYI TÜNDE és KÁLID ARTÚR**, két kiváló színész, és két remek, (szombat) nagyon szerethető ember lesznek a klub vendégei. A főiskola óta ismerik egymást, 25 éve házasság, két gyerekük van. Nagy szenvedéllyel élnek és játszanak, sok színházi, filmes, sorozatszerepet alakítottak. Igazán összeillő, jó humorú pár. Beszélgetőtársuk: **BÓTA GÁBOR** újságíró. **A jegy ára: 1000,- Ft, belépéskor fizetendő.**
- Február 11. 14.00 órától KÜLÖNLEGES PROGRAM: LÁTOGATÁS A KAZINCZY UTCAI KÓSER NŐI MIKVÉBEN.** A vezetést tartja, a kérdésekre válaszol: **STERN GOLDI**, a mikve felügyelője. **Találkozó: a VII. ker. Kazinczy u. 16. előtt 14.00 órakor. Részvételi díj: 1000,-Ft.** Jelentkezni *Arató Judit*-nál lehet a következő elérhetőségeken: *tel.: 30/ 41-41 640, arato.judit1@t-online.hu*
- Február 24. 19.00 órától** vendégünk lesz **DR. MAGYAR GYÖRGY** ügyvéd, akinek sok híres védelem volt, és telis-tele van jobbnál jobb történetekkel. Sokat szerepel a nyilvánosság előtt, igencsak markáns véleménye van jogi, társadalmi kérdésekben, szellemesek, közérthetőek, gyakran vitára ingerlőek az okfejtései. Karakánul odaáll bizonyos ügyek mellé, vagy éppen meglepő, hogy kiket véd. Beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró. **A jegy ára: 1000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.**

Állandó programjaink

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk.
Várjuk új tagok jelentkezését!

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást *Sebdenics Barnabás* és *Hegedűs Dávid* vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00.
Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barhesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a *Mezüze* klubban.
Részletek: www.frankel.hu

BUDAI MICVE KLUB

Frankel Leó úti Zsinagóga kóser rendezvények kiváló helyszíne

Esküvő, bar/bat micva, születésnap, céges rendezvények, villás reggelik
teljeskörű szervezését és lebonyolítását vállaljuk.

Információért, referenciákért hívjon a következő telefonszámokon:
06 30 4141-640 (Arató Judit)

A BZSH Budai Körzet és a Frankel Zsinagóga Alapítvány havonta megjelenő kiadványa
Elnök: **Tordai Péter** • Rabbi: **Dr. Verő Tamás** • Klubvezető: **Arató Judit**
Főszerkesztő: **Sárosi Viktória** (sarosimaci@gmail.com, 06-30-551-2002)
A szerkesztőség címe: **1023 Budapest, Frankel Leó út 49.**
Iroda: **Sárosi Éva** • Irodai órák: **hétköznap 7-13 óráig** • Telefon: **326-1445**
Internet: www.frankel.hu • E-mail: info@frankel.hu
Nyomdai előkészítés: **Katisch** • Nyomda: **Gléda Kft.**
Támogató: **Frankel Zsinagóga Alapítvány**